

EVEN NADENKEN

Plaat op de muur van de school voor lager onderwijs van Villers-Bretonneux (Frankrijk)

Dit schoolgebouw is een geschenk van de schoolkinderen van VICTORIA in Australië aan de kinderen van VILLERS-BRETONNEUX, als bewijs van hun liefde en van hun goede wil jegens Frankrijk. 1.200 Australische soldaten, de vaders en broers van deze kinderen, gaven hun leven door deze stad heldhaftig weer in te nemen van de overweldiger op 24 april 1918 en zijn in de omgeving begraven. Moge de herdenking aangrote opofferingen voor een gemeenschappelijk doel voor altijd de banden van vriendschap en van wederzijdse waardering tussen Australië en Frankrijk handhaven.

Moreel testament van Marguerite Bervoets, Belgische verzetsstrijdster (onthoofd te Wolfenbüttel) op 7 Augustus 1944

“Ik ben omgekomen om te getuigen dat men tezelfdertijd met volle teugen van het leven kan genieten en in een noodzakelijke dood kan toestemmen... Zeg haar (mijn moeder) dat ik gevallen ben opdat de lucht in België zuiverder zou zijn, opdat diegene die mij opvolgen in vrijheid mogen leven zoals ik dat zo graag gedaan had... Het is aan mensen gelijk Uzelf dat mijn dood volledig opgedragen is, aan mensen die zullen kunnen herboren worden en herbouwen. En ik denk aan uw kinderen, die morgen vrij zullen zijn... »

A tout moment dans la tâche d'accomplir le devoir de ma mère
ditte lui que je suis tombée pour que le ciel de Belgique soit plus pur
que ceux qui ne mourront pas pour notre liberté! Comme je l'ai
tant voulu avec - ma mère.
Adieu
Marguerite Bervoets
13-11-44.

Fernand Strubbe, Belgische Verzetsman, Luitenant in de Inlichtingen en Actiediensten.

... Het waren allemaal gewone mensen zoals die welke we elke dag ontmoeten. Omstandigheden hebben ze plots in de gelegenheid geplaatst iets bijzonders te doen. Op dat ogenblik moest elkeen het voor zichzelf uitmaken. Je moest dan beslissen of het voor

je menens was met de waarden die je voorgehouden werden en die je je eigen gemaakt had.

Wanneer U bij een naam leest: “gefusilleerd” of “onthoofd” of “gehangen” of “omgekomen in een concentratiekamp”, denk daarbij ook eens aan de moeder, de vader, de broers en zusters, de vrouw of de man en de kinderen. Van veel aangehouden mensen werd nooit meer iets gehoord. Van de een of de ander hebben teruggekomen medegevangenen kunnen zeggen waar ze hem of haar op een bepaalde dag voor het laatst gezien hebben.

De nabestaanden hebben hun leven lang elke dag gedacht aan dat geliefde wezen, zich afvragend wat zijn of haar lijden geweest is en wat met hem of haar gebeurd is. De nabestaanden weten beter dan wie ook wat moreel lijden, hopen en wanhopen betekenen. Ze kunnen ook best het lijden van anderen begrijpen. Want er gaapt een afgrond tussen mensen die lijden en mensen die nooit geleden hebben.

Zoals er een onoverbrugbare afstand bestaat tussen wie zich ooit eens geëngageerd heeft en mensen die altijd aan de zijkant zijn blijven staan.

Uit het boek: “Geheime Oorlog 1940-1945 – De Inlichtings- en Actiediensten in België”, bl. 8 en 9, uitgegeven door Uitgeverij Lannoo nv, Tielt (België) die wij danken voor de toelating deze tekst af te mogen drukken.

Deense psalm gezongen door alle gevangenen wanneer Deense verzetsstrijders uit hun cel werden weggehaald ter executie in 1940-1945. Het wordt nu nog steeds gezongen bij elke herdenking van de Gevallen.

*Altid freydig når du går
Veien Gud tør kende
selv om du til målet når,
først ved verdens ende.*

*Aldrig raed før mørkets magt
stjernerne vil lyse.
med et fadervor i pagt
skal du aldrig gyse.*

Fanerne saenkes.

*Kæmp før allt, vad du har kær,
dø, om så det gælde,
da er livet ej så svært,
døden ikke heller.*

*Altijd vredig wanneer je stapt
Op de weg door God gekend,
Zelfs al bereik je pas het doel
Op het einde van de wereld.*

*Nooit bang voor de machten des duisters,
De sterren zullen blinken;
Met een «Onze Vader» als pacht
Zul je nooit terugdeinzen.*

De vaandels zijgen neer.

*Vecht voor al wat je dierbaar is,
Sterf indien noodzakelijk,
Dans is het leven niet zo moeilijk
En ook niet de dood.*

André Malraux, Franse verzetsstrijder, daarna Minister voor Cultuur, ter gelegenheid van het onthaal van de as van Jean Moulin in het Panthéon te Parijs

“Treed hier binnen, Jean Moulin, met uw vreselijke stoet. Met diegene die in de kelders stierven zonder gesproken te hebben, zoals jij; en zelfs, wat nog afschuwelijker is, toch gesproken te hebben; met alle gestreepten en kaalgeschorenen uit de concentratiekampen, met het laatste struikelend lichaam van de afgrijselijke lange rijen van Nacht en Nevel, eindelijk onder de gevallen; met de 8.000 Franse vrouwen die nooit terugkwamen uit deportatie, met de laatste vrouw gedood in Ravensbrück omdat zij een van ons herbergde. Treed binnen met het volk uit de schaduw geboren en met haar verdwenen - onze broeders in de orde van de Nacht...

Nimf

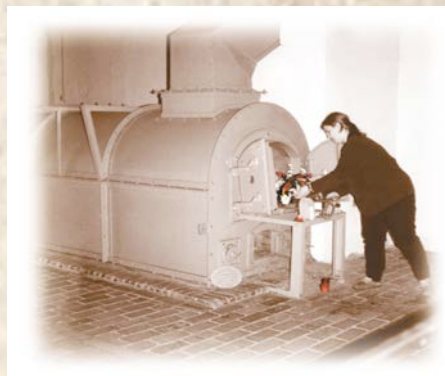
Nooit meer zal ik dezelfde zijn.
Een film in zwart-wit gaat voorbij en gaat nogmaals voorbij mijn ogen.
Ravensbrück, waar het leven opgehouden heeft te bestaan, waar de lucht een smaak heeft van asse,
Die van onze grootmoeders, van onze moeders en kinderen bij duizenden verdwenen.

Nooit meer zal ik dezelfde zijn.
Met U ben ik in de fagronde van het lijden neergedaald. Ik heb de gruwel en haar oneindigheid bijgewoond, de onmenselijkheid en haar verschrikkingen ; ik heb de vergeeld aangezichten gezien, ik heb de dode zielen gezien.

Neen, nooit meer zal ik dezelfde zijn.
U hebt mij de blijdschap teruggegeven en de hoop in het menselijk wezen in staat om zijn leven op te offeren voor zijn ideaal.
U heeft mijn leven veranderd, mijn wezen, mijn dierbaarste eigedommen.

Aan U ben ik mijn vrijheid schuldig.

Leven.

Françoise Desmaré, 17-jarige Belgische scholierster, na haar bezoek in 1999 aan het concentratiekamp Ravensbrück, begeleid door voormalige vrouwelijke gevangenen.

Maurice, uittreksel uit de brief van een Franse soldaat

Eergisteren avond, in de inktblauwe nacht, doorliep ik op de aarde de tekens van kruizen van verder. Het was de macabere versnippering van de begraafplaats zonder dekking, zonder kruizen, verlaten van de mannen, de épars afzettingen van de talloze kadavers, zonder begrafenis, bloot massagraf in gekrioel van de wormen en de regens van granaten die doorgingen. Meer dan duizend kadavers bogen zich daar, aan flarden gereten, versleept om enen op de anderen...

Ik kroop vannacht naar de lijnen, mijn last van stukken op de rug mee; ik viel in zwijm; in mijn mond, in mijn neusgaten hing deze smaak, deze geur; de vijand en de Fransman die in de opperste grijns sympathiseren, in de accolade van de geschonden naaktheid, verward, gemengd, op deze achtervolgde vlakke van waanzin, in deze overgestoken afgrond van brullende rukwinden. De Duitser en de Fransman verrotten de ene in de andere, zonder hoop om nooit te worden begraven door broederlijke of vrome handen.

Ze gaan verzamelen, zijn kadaver in deze altijd wijd open kuil toevoegen, want onverzadelijk is de oorlog... Elke nacht komen wij langs dit versteend jammerdal waar zich de spectrums verontrusten, gekanteld hart, die ons de neus stoppen, de samengetrokken lippen. Maar het toppunt is het dat wij na terugkeer, na middernacht, de enige maaltijd eten per vierentwintig uur met de nog volle mond van de kadavers; wij eten blindelings zonder zelfs een stomp van licht...

Ah! het giet en het is koud, vast, niet aanlokkelijk. Bij dageraad kwam de plotselinge schok, de deining van angst, de brandklok, het alarm ...

Jouw Maurice

Uittreksel uit "Paroles de Poilus" verschenen in 1998 bij de Editions Tallandier te Parijs, die hiermede bedankt worden voor de toelating tot publicatie.

***«Prière pour nous autres mortels»
van Charles Péguy, bekende dichter en schrijver,
gedood door een kogel in het voorhoofd in Augustus 1914.***

Gelukkig die voor hun eigen aarde gevallen zijn
Als het maar in een juiste oorlog was.
Gelukkig die vielen voor vier stukjes grond.
Gelukkig die een statige dood stierven.

Gelukkig die sneuvelen in een grote veldslag,
Liggend op de grond tegenover het gelaat van God.
Gelukkig die sneuvelen op een laatste heilige plek,
Tussen al het vertoon van grootse begrafenis.

Moge God in een juiste weegschaal bij hen leggen
Wat zij zo zeer geliefd hebben, een paar grammen aarde,
Een kleine wijngaard, een heuveltje,
Een stukje van dit wild en eenzaam dal.

Helen Thomas, over de laatste nacht met haar echtgenoot

“Versuft stond ik te kijken naar zijn bagage naast de muur. Hij neemt zijn prismavormig kompas en legt mij uit hoe het werkt, maar ik kan het niet zien en als een traan er op valt doet hij het toe en legt hij het weg.

Dan neemt hij een boek uit zijn zak. “Zie je wel, je “Sonnetten” van Shakespeare zijn steeds waar zij altijd zullen blijven. Zal ik je er een paar uit voorlezen?”

Hij leest er een of twee voor mij. Zijn aangezicht is grauw en zijn mond trilt, maar zijn stem is kalm en standvastig. Weldra glijd ik tot op de grond en zit tussen zijn knieën, en terwijl hij leest valt zijn hand over mijn schouder en ik hou het in de mijne.

“Zal ik je uitkleden naast dit heerlijk vuurtje en je naar boven dragen in mijn kaki overjas? Zo maakt hij mijn kleding los uit en ik doe ze uit; dan plukt hij de naalden uit mijn haar, en we lachen over onszelf omdat wij ons gedragen zoals wij dikwijls doen, zoals jonge geliefden... Ik verberg mijn aangezicht tegen zijn knie, en all mijn tranen, die ik zo lang weerhouden heb, vloeien nu krampachtig.

Ik kan niet stoppen met huilen. Snikken doorschutten mijn lichaam. Ik voel me in de diepste wanhoop zoals een man die in zee verdrinkt.

Mijn geest is niet in staat na te denken. De hele nacht lang blijven wij zo uitgestrekt. Wij spreken soms over onze liefde en over alles wat gebeurd was, en over de kinderen, en over wat niet en wat wel gelukt was. Er was nooit geen leugen geweest tussen ons.

Wij wisten alles van elkaar, en dat was juist. En zo vielen wij in slaap, pratend en huilend en elkaar beminrend, terwijl de ijzige weerspiegeling van het licht van de sneeuw door de met vorst bedekte vensters kroop...”

Edward Thomas (1878-1917), officier bij het Regiment Artists' Rifles, sneuvelde te Arras op 9 April 1917. In 1956 publiceerde zijn weduwe Helen Thomas haar boek “As it was – wold without end” (Faber & Faber).

Deze brief is tentoongesteld in zaal 2, uitstalkast “British Recruitment”, van het HISTORIAL DE LA GRANDE GUERRE te Péronne (Somme) en hier weergegeven met de vriendelijke toelating van het HISTORIAL.

Jeroen Brouwers, Nederlandse schrijver, als kind gevangen in een Japans concentratiekamp op Java

“Wie zijn ogen sluit voor het verleden,
is blind voor het huidige en de nog komende tijd.
Door intolerantie en vooroordeel kan er
opeens weer worden vervolgd.
Omdat men een afwijkende huidskleur heeft,
omdat men linkshandig is, omdat men kan lezen,
en zelfs om een reden die U niet zal worden medegedeeld.”

***Laatste couplet van het gedicht “De beste” van Nordhal Grieg,
Noorse schrijver, dichter en journalist, geschreven in September 1942***

De öket det livet de gikk fra,
De spøker i nye menn.
På deres grav skal skrives:
De beste blir alltid igjen.

Zij verrijkten het leven dat zij verlieten,
Diegene die zouden herboren worden.
Op hun graf zal men schrijven:
De besten zullen altijd terugkomen.

***Nordahl Grieg sneuvelde op 2 December 1943 in een bombardementsvliegtuig
boven Berlijn.***

***Professor Torgny Segerstedt, hoofdredacteur van het Zweeds dagblad “Göteborgs
Handels- och Sjöfartstidning” tijdens de Tweede Wereldoorlog***

De fria fåglarna plöja sin väg genom rymden.
Många av dem nå kanske ej sitt fjärran mål.
Stor sak i det: de dör fria.

De vrije vogels ploegen hun weg door de ruimte.
Velen onder hen zullen misschien nun doel nooit naderen.
Is dat zo belangrijk: zij sterven in vrijheid.

Monument voor de Schotse 51^e Highland Division te Beaumont-Hamel (Somme)

LÀ A'BHLAIR 'S MATH NA CÀIRDEAN

In het gevecht is het goed vrienden te hebben ...

Monument voor de Gesneuvelden op het eiland Iona (Western Hebrides)

BITHIDH AN AINMBUAN CU SUTHAIN SIOR

Ter nagedachtenis aan deze geliefde jongelingen die wij hier bewenen
En die in dienst van hun land stierven

Uit het Boek der Openbaringen, 21, 4

God zelf zal bij hen en hun God zijn.
En God zal alle tranen van hunne ogen afwissen
en de dood zal niet meer zijn,
noch rouw, noch gekrijs, noch moeite zal meer zijn.

OVERZICHT

van het afgeleverde oud-textielmateriaal afkomstig van de kampen
van Lublin en Auschwitz op bevel van de Algemene Directie Economie

Ministerie van Economische Zaken van het Rijk

Mannen, oude kleren, zonder ondergoed	97.000 garnituren
Vrouwen, oude kleren, zonder ondergoed	76.000 garnituren
Vrouwen, zijden ondergoed	89.000 garnituren
Totaal	34 wagons

Lompen	2.700.000 kg	400 wagons
Bed veren	270.000 kg	130 wagons
Vrouwenhaar	3.000 kg	1 wagon
Oud materiaal	19.000 kg	5 wagons
Totaal	2.992.000 kg	536 wagons

Totaal **570 wagons**

Gemiddelde Duite bevolking

Mannenkleren

Mantels	99.000 stuk
Jurken	57.000 stuk
Jassen	27.000 stuk
Broeken	62.000 stuk
Onderbroeken	38.000 stuk
Hemden	132.000 stuk
Truien	9.000 stuk
Sjaals	2.000 stuk
Pijamas	6.000 stuk
Kragen	10.000 stuk
Handschoenen	2.000 paar
Kousen	10.000 paar
Schoenen	31.000 paar

Kinderkleren

Mantels	15.000 stuk
Jongensjurken	11.000 stuk
Jongensbroeken	5.000 stuk
Hemden	3.000 stuk
Sjaals	4.000 stuk
Truien	1.000 stuk
Slipjes	1.000 stuk
Meisjeskleren	9.000 stuk
Meisjeshemden	5.000 stuk
Schorten	2.000 stuk
Broeken	5.000 stuk
Kousen	10.000 paar
Schoenen	22.000 paar

Vrouwenkleren

Mantels	155.000 stuk
Kleren	119.000 stuk
Rokken	26.000 stuk
Jassen	30.000 stuk
Hemden	125.000 stuk
Bloezen	30.000 stuk
Truien	60.000 stuk
Onderbroeken	49.000 stuk
Broeken	60.000 stuk
Pijamas	27.000 stuk
Schorten	36.000 stuk
Bustenhouders	25.000 stuk
Ondergoed	22.000 stuk
Hoofdsjaals	85.000 stuk
Schoenen	111.000 paar

Linnen enz.

Bed overtrekken	37.000 stuk
Bedlakens	46.000 stuk
Kussen overtrek	75.000 stuk
Vaatdoeken	27.000 stuk
Zakdoeken	135.000 stuk
Badhanddoeken	100.000 stuk
Tafellakens	11.000 stuk
Handdoeken	8.000 stuk
Wollen handdoeken	6.000 stuk
Dassen	25.000 stuk
Rubber schoenen en laarzen	24.000 paar
Baretten	9.000 stuk

Totaal

211 wagons